

YAHYA AKENGİN'İN ŞAİR KİMLİĞİ VE POETİKASI

Tuğba TEKE*

Özet

Bu çalışma ile Hisar grubu şairlerinden Yahya Akengin'in şiir sanatı hakkındaki görüş, anlayış ve fikirlerini, şiirlerinden yola çıkarak ana çizgileriyle ortaya koymak amaçlanmıştır. Türk edebiyat tarihi içerisinde pek çok şair ve yazarı etrafında toplayan Hisar dergisinin önemli kalemlerinden biri de Yahya Akengin'dir. Şair, milli edebiyat sanatını, şiirini, düşüncesini sanatsal bir anlayışla işlemiştir. Şiirleri genellikle şekil yönünden belli kalıplara bağlı değildir. Dil konusunda ise tek bir amacı vardır: Tema ile uyumlu sözcükler seçmek ve böylece şiirde ahengi sağlamaktır. Türk edebiyatında üretken bir şair olarak niteleyebileceğimiz Yahya Akengin'in şiirleri, son dönem şiir sanatı hakkında kayda değer fikirler vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Poetika, Şiir, Hisarlılar, Yahya Akengin, tema, dil.

YAHYA AKENGİN'S POET IDENTITY AND HIS POETICA

Abstract

In this study, it is aimed to suggest the opinion, understanding and thoughts of Yahya Akengin, one of the Hisar poets, about poetry by basing on his poems with the main lines. One of the most important poets of the Hisar journal, which gathered many author around itself during the history of Turkish literature, is Yahya Akengin. The poet processes the intellection, poetry and idea of national literature with an artistic insight. His poems are often not connected to certain forms. He has only one aim about language: to choose the words which are compatible with theme and so, to provide the harmony in the poem. The poetry of Yahya Akengin, who can be described as a productive scop in Turkish literature, gives remarkable ideas about the late poetics.

Keywords: Poetics, Poem, Hisar poets, Yahya Akengin, theme, language.

Giriş

Türk edebiyatı tarihi içerisinde on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren günümüze ulaşan, farklı sanat anlayışlarını savunan topluluklar ve müstakil şahsiyetler olmuştur. Bu topluluklardan biri de yayın organları ile aynı adı taşıyan *Hisar* grubudur. *Hisar* grubu 1950 ile 1980 yılları arasında

* Okt. Bülent Ecevit Üniversitesi.

faaliyet göstermiştir. Mehmet Çınarlı, Gültekin Samanoğlu, İlhan Geçer, Bekir Sıtkı Erdoğan, Bahattin Karakoç, Talat Sait Halman, Gülten Akın, Sezai Karakoç, Ümit Yaşar Oğuzcan, Yavuz Bülent Bakiler gibi çok geniş bir şair ve yazar kadrosu bulunan topluluk memleket edebiyatını savunan ve sürdüren bir anlayış sergilemiştir.

Pek çok şair ve yazarı etrafında toplayan *Hisar* dergisinin önemli kalemlerinden biri de Yahya Akengin'dir. Akengin, edebiyat yolculuğuna çıktığı günlerde bu dergide yazmayı kendine hedef koymuştur. Çünkü *Hisar*'da yazmak demek -kendi deyimiyle- baraj aşmak demektir. Nihayetinde 1968'den bu yana yazı ve şiirlerini özellikle bu dergide yayımlamıştır.

Yahya Akengin 1946 yılında Bayburt'un Güçlü köyünde doğmuş, öğretmen kökenli bir şairdir. Roman, tiyatro, anı, radyo oyunları, senaryo gibi edebiyatın farklı türlerinde eser veren sanatçı daha çok şiirleri ve şairliğiyle ön plana çıkmıştır. *Türk Edebiyatı*, *Doğuş Edebiyatı*, *Milli Kültür*, *Boğaziçi* ve *Türk Dili* dergilerinde yazılar yazmış; *Hisar* dergisinde uzun yıllar yeni yayınları tanıtan köşe yazarlığı yapmıştır. Şair, edebiyat yolculuğuna ilkokulda yazdığı birkaç manzume ile başlamıştır. Erzurum Yavuz Selim İlk Öğretmen Okulunda düzenlenen bir şiir yarışmasında ilk ödülünü almış ve topluluk karşısında şiirinin okunması şairi adeta büyülemiştir. Ayrıca yine öğretmen okulunda iken *Köyün Yabancı*sı adlı piyesinin sahnelenmesi de şair için teşvik edici olmuştur. Bundan sonra "yolum edebiyat" diye düşünen şair Erzurum Eğitim Enstitüsünde edebiyat okuyarak bilinçli bir seçim yapmıştır. Otuzdan fazla eseri bulunan şair, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliğinin kuruculuğunu ve başkanlığını yapmıştır. Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfının da başkanlığı görevini hâlen yürütmektedir (Akengin 2009: 4-5).

1. Şiirini Oluşturan Başlıca Kaynaklar ve Temalar

Yahya Akengin'in şiirlerinin oluşmasına kaynaklık eden ve poetik yönünü belirleyen başlıca etken *Hisar* grubunun şiir anlayışıdır. Bu bağlamda Türk tarihi ve kültürü, geleneğe bağlılık, geçmişe özlem, milli-manevi değerler şairin şiirlerini kurmada kullandığı anahtar sözcüklerdir.

Yahya Akengin'in şiiri, ele aldığı konu ve temalar bakımından geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Toplumun, günlük politikanın ve çağın eleştirisi; büyük kentlerin kirliliği, deprem, savaş, yol, masalsi geçmiş ve geçmişin

üçüncü, doğa, hüznü, rüya, ayrılık, pişmanlık, yalnızlık konuları işleniyor (Yivli 2008: 277).

Yahya Akengin, genellikle his ve hayal unsurlarını şiirlerinde daha çok kullanan bir şair olmakla birlikte, fikir unsurlarını da şiirlerinde kullanmış olması, onun duyarlılıklarının bir başka yönüne ışık tutmaktadır. Şair toplumun bir parçası olma sorumluluğunu, her türlü anlatım yöntemini kullanarak dile getirme gayreti içinde olmuştur (Aytaş 2005: 283).

Öte yandan şairin doğup büyüdüğü yerler, şiir damarı zengin olan Bayburt, Erzurum coğrafyasıdır. Bu coğrafya tarih boyunca halk şairlerinin, veli ve evliya şairlerin yetiştiği bir bölge olma özelliği göstermektedir. Dolayısıyla şairin şiir dünyasına adım atmasının ilk kıvılcımları bunlardır. Akengin'in mısralarında bu şehirlerin adı sık sık geçer:

*"Bir semaverlik muhabbettir ömür dediğin
Ve göz ufkunda bir kağnıdır göçer gider
Palandöken yaylasında bir türküdür zaman,
Ötesi karlı bir düş, uçar gider"* (Akengin 2009: 210)

Şair ruhlu yaratılışı, ailesi, doğduğu bölge kültürünün etkisiyle kazandığı bilgi birikimini halk edebiyatının zengin motifleriyle harmanlayarak şiirinin yapı taşlarını oluşturmuştur. Şairin çocukluk yıllarında köy odaları sohbetlerinde dinlediği şiirler, hikâyeler de şairliğe adım atışına vesile olur. Şair bunu teyiden şöyle der:

"Çocukluğumda şairlerin şiirleri köy odaları sohbetlerinde özel bir besteye okunur, onların hikâyeleri de anlatılırdı. Onlar çok hoş ve etkileyici sohbetlerdi. Ben de tabii ki bunlardan etkilenmişim. Dedem de halk tarzında ve tasavvuf vadisinde şiirler yazardı; fakat sonra şiirlerinin hepsini kendi iradesiyle yok etti. Onlardan bazıları babamın hafızasındaydı. Mesela, Bayburtlu Zihni, bir hüznü ve gurbet şairi. İlk etkilenmem bunlar olmalı diye düşünüyorum." (Cebeci 2010: 7).

Akengin'in şiiri geçmişe özlem şiiridir. Toplumsal çalkantılar, kimlik arayışları, modern çağın getirdiği yalnızlık, büyük şehir bunalımı şairde geçmişe, tarihe sığınma ihtiyacını doğurmuştur. Ancak bu geçmişe sığınma modernleşmeyi reddetme olarak algılanmamalıdır. Şaire göre insan, çağın getirdiği yenilik ve değişimleri milli değerler temeline oturarak benimsemelidir.

“Bunlar

Her çağ akşamında efkârlaşan

Bu, dört duvar arasında buharlaşan

Bu yağmurdan ince duygular

Biraz çocukluğumuz, biraz gençliğimiz

Neden böyle çağdışı oldular?” (Akengin 2009: 157)

Şair, ilkokul çağlarından bu yana gurbeti yaşamıştır. Hayatı hep gurbette geçmiştir. Gurbette hem ders çalışmak hem de anne baba hasreti çekmek şaire ağır gelmiştir. Bu nedenle çocukluğu ona özlemi ve gurbeti çağırıştırır. Şairin şiirlerinde ağır basan geçmişe özlem duygusunun bir yönü de budur. Çocukluğunu ana vatanı olarak ifade eden şair, çocukluğuna sığınır, orada teselli bulur.

“Gül açmış yazması

Barışmış yüreğinde sabırla özlem

Önce cümleye sonra bize duası

Bir gurbet dönüşü içilen çayda

Bin yıllık huzuru demlemiş annem” (Akengin 2009: 23)

Şairin doğup büyüdüğü Bayburt göçlerin yoğun bir şekilde yaşandığı bölgedir. Bu nedenle göç olgusu şairin şiirlerinde önemli bir temadır. Zira büyük şehre göç eden insanlar, başlangıçta gelenekten kopmamış, değerlerini korur durumda iken, zamanla bu değerlerin yitirildiğini fark ederler. Şaire göre göçlerle kurulan bir kent, insanı sıradanlaştırmaya çalışan, geleneksel olanı yok edendir.

“Cemreler düşmeyen bir yayladan,

İkinci göçün kervanı mı bu?

Giden gidene sıladan...” (Akengin 2010: 218)

Şairin kendine örnek aldığı şahsiyetler de şiirine kaynaklık etmiştir. Hüzün ve gurbet âşığı Bayburtlu Zihni, Yunus Emre, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Haşim, Mehmet Akif Ersoy şairin şiir zevkinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Şairin Ahmet Haşim'in şiirlerini dikkatle okuduğu kimi şiirlerinden sezilir. Ahmet Haşim'in şiirlerinde bulunan akşamın, sonbaharın hüznü Akengin'in şiirlerinde de okurun karşısına çıkar. Şair akşamın getirdiği hüzünden ve karanlıktan yakındır.

*“Ne yana baksam kıyıda akşam bekliyor,
Teknesiz tayfasız yolcusuz bir liman gibi.
Hangi sabaha varsam, hangi günü katlasam,
Yıldızlara uzansam, orada akşam bekliyor”* (Akengin 2009: 180)

Akengin bazı şiirlerinde İstanbul kavramını belirgin şekilde öne çıkarır. O, İstanbul'u Osmanlı Devletinin ihtişamlı devirleri ile hatırlar. İstanbul'u Osmanlıdan kalan yapılarla tasvir eder. *29 Mayıs İstanbul* şiiri, İstanbul'un fethedilerek sıradan bir coğrafyanın vatanlaşması hadisesini işler. Şairin gelenekte izini sürdürdüğü, örnek aldığı ve etkilendiği şairlerden birisi de Yahya Kemal'dir. *Sana Gelirsem İstanbul ve Uzaktan İstanbul* şiirleri, Yahya Kemal'in şiirlerinde bir mekân olarak işlediği İstanbul'u anımsatır. Yahya Kemal, İstanbul için *“Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.”* derken Akengin, *“Duyduk da seni gelemedik İstanbul”* diyerek bu şehrin güzelliklerini görmeden kaleme almıştır.

Şair, İslam'ı Türk toplumunu millet yapan temel unsurlardan biri olarak görür. *O'nun Yolunda, Hicret Duyguları, İftarı Bekleyiş, Bayram Gülleri* şiirlerinde dini tasavvufi duygular kuvvetle hissedilir. Çocukluğundan itibaren muhafazakâr bir çevrede yetişen Akengin, hem hayatında hem de sanatında İslâmî unsurları bilinçli olarak ön planda tutmuştur. İslâm inancı, İslâmî ibadetler, İslâm ile ilgili kavram ve terimler, tasavvufi terimler ve şahsiyetler, peygamberler şiirlerinde dikkat çeken en önemli temalar arasındadır.

*“Ezel defterinden aralanır, mahzun kalplere bir sayfa,
İlk insan ve ilk peygamberin de tesellisi:
Nurdan bir kalemle yazılıdır Muhammed Mustafa
O'nunla başlayacak saadetler meclisi”* (Akengin 2009: 232)

Şairin Türk tarihine olan ilgisi şiirlerine de yansımıştır. Bu tarih daha çok Orta Asya'dan gelip Anadolu'ya yerleşen Türklerin 1071 yılındaki Malazgirt zaferi ile başlar ve milli mücadele yıllarına kadar uzanır. Bilindiği gibi Yahya Akengin Bayburt'ta dünyaya gelmiştir. Burası I. Dünya Savaşına sahne olmuş, düşman işgali görmüş bir coğrafyadır. Dolayısıyla şairin tarihle olan ilgisi coğrafya bağlamında da ele alınabilir.

*“Oğuz yiğitleriydiler, on beş bini atlı,
Asya içlerinden Hazar boylarından,
Sürüp gelmişlerdi birbirinden süratli
Her birinin yüreğinde bir destan”* (Akengin 2009: 208)

Akengin, yalnızca Anadolu Türklüğünü işlemekle sınırlı kalmamıştır. O, bütün Türk dünyasının dil, zevk ve ruh bakımından yakınlaşmasına ve kültürel birliğine yardımcı olmak maksadını gütmüştür. *Bugün Olmasa da Yarın* başlıklı şiirinde Bulgaristan Türklerine “Sen ey içimde ağlayan sınırların kaderi utandıran yetimi” dizeleriyle seslenir. Bulgaristan, Balkan ülkeleri arasında en çok Türk’ün yaşadığı ülkedir. Osmanlı hâkimiyetinin kaybedildiği ve ordunun geri çekildiği günlerden itibaren burada yerleşik Türkler birtakım zorluklar yaşamaya başlamıştır. Şair de bu şiiri ile Balkanların istenmeyen halkı olarak görülen Türklerin yaşadığı zorlukların er geç sonlanacağı ümidini taşır.

*“Sen ey hürriyet yavuklusu Balkanların
Ve mahzun Yunus’un sarıçiçeği
Çiğnense de birkaç nazlı yaprağın,
Kökün müjdeler bir gökçe geleceği
Görülür hesabı azgınlaşan çobanların,
Bugün olmasa da yarın”* (Akengin 2009: 221)

Türk kültür birliğini yalnızca Türkiye ile sınırlandırmayan şairin Türk dünyasına kayıtsız kalması elbette düşünülemez. Bu amaçla Rus hegemonyası altında yaşayan Türk boylarını anlattığı *Diriliş* şiirinde Türk dünyasının birlik ve beraberliğine vurgu yapar. Kazak, Özbek, Türkmen gibi Türk topluluklarını büyük Türk kültür ailesinin ayrılmaz bir parçası olarak görür. Ermenilerin Azerbaycan Cumhuriyeti’nin toprağı olan Yukarı Karabağ’ı işgali ile yaşanan atmosferi Bakü’de şehitler hiyabanı şiiri ile dile getirir. Olayların ve tarihin böldüğü köken birliğimizi yeniden inşa etmenin gerekliliğine inanır.

*“Karabağ ki bahtı kara bir nazlı yâr,
Azerbaycan bir sevdalı delikanlı,
Ya birleşir Türk’ün yüreği, imanı, aklı,
Ya uzar gider şehit dolu hiyabanlar”* (Akengin 2009: 243)

Folklorik malzeme, özellikle Cumhuriyet Devri Türk edebiyatında giderek artan bir yoğunlukla kullanılmıştır. Orhan Veli gibi geleneği inkâr eden bir şair bile bu kaynaktan uzak kalamamıştır. Halk şiiri ve kültürü, Türk şairlerinin asla vazgeçmeyecekleri besleyici kaynaklardan biridir. (Enginün 2009: 26) Türkistan'dan Anadolu'ya kadar uzanan gelenek ve inanışlar milli bütünlüğün bir kaynağı olarak şairin şiirlerinde de yer alır. Çocukluk ve gençlik dönemlerini Bayburt, Erzurum gibi şehirlerde geçiren şair, buralarda halkın yaşayışını, gelenek ve göreneklerini yakından izleme imkânı bulmuştur. Bu nedenle Akengin'in şiirini halk kültürüyle ele almak gerekir. O, yaşadığı bu coğrafyalarda halka ait gelenek, görenek ve adetlere şiirinde yer verir. Çocukluk yıllarında dinlediği halk hikâyelerinin şiirlerinde ayrı bir yeri vardır. Şair, Leyla- Mecnun, Kerem- Aslı, Ferhat-Şirin'in hikâyelerine telmihte bulunur. Ancak gözlemediği bu gerçeklikler şiirde olduğu gibi yer almazlar, şairin zihninde başkalaşırlar ve yeni imajlar halinde okurun karşısına çıkarlar. Nitekim *Fal, Bayram Gülleri, Çöpçüler Ateş Yakmış, Bar Başlarken, Erenler Tutmuş Elimizden, Yaşlı Sokak* şiirlerinde halk kültürünün ve şiirinin derin izlerini bulmak mümkündür.

"Gitti gider Karacaoğlan düşmüş yola

Çukurova bir güzelin peşindedir hâlâ" (Akengin 2009: 258)

"Ezelden sakinlerim Aslı, Leyla, Şirin,

Yorgun atlarla bir bir gittiler" (Akengin 2009: 251)

Yahya Akengin şiir estetiği içinde yalnızca halk şiiri ve kültürüne yer vermez. O, aynı zamanda Yahya Kemal'in nesirlerini okumuş, şiirlerini tahlil etmiştir. Dolayısıyla onun divan şiiri geleneğine olumlu yaklaşımlarında ve şiirlerinde bu geleneğin izlerine rastlanmasında Yahya Kemal'in göz ardı edilmeyecek bir katkısı vardır. Şiirinde Nefi, Fuzuli, Nesimi gibi divan şiirine yön veren şahsiyetleri zikreder. Kimi şiirlerinde divan şiirine özgü gül-bülbül münasebetinden doğan imgeleri ve divan şiirinin sözvarlığını kullanır.

"Bir de örenlerde biten güllere sorsak

Neden hiç eskimez bülbüllerin sevdası?"

*“İki cihan bir dil konuşur bu rüzgârda,
Nesimi bir sırta erdiğinde”* (Akengin, 2009: 15)

*“Birini kıskandım da binlercesi soldu,
Dallar suzidildir şimdi rüzgâr sabâdan”* (Akengin 2009: 101)

Akengin'in şiiri nutuk değildir. Onun şiirlerinin başlıca görevi bir şeyleri öğretmek değil aksine birinci dereceden özelliği estetik bir zenginlik ifade etmektir. Bunu yaparken içerisinde kaçınılmaz olarak mesajlar da içerir. Ancak bu, estetik bakımdan mükemmel bir yapı arz eden şiirin bazı aykırılıklarına rağmen okur tarafından hoş görülebilir.

*“Ben hatırlarım hep, hatırlamalı insan,
Yardan ayrılışların yürekte yeşerttiği duaları,
Öyle başladığını ölümsüz efsanelerin
İliklere kadar işler hatırası mevsimlerin,
Lakin eylüllerinki biraz daha derin”* (Akengin 2009: 61)

Şairin şiirlerinin millî, ahlakî ve vicdanî görevleri vardır. Ancak şair şiirini bunlarla sınırlı tutmaz; kuru bir öğreticilikten, didaktik söyleyişten ziyade estetik bir hüviyet taşır. İnsan unsuru, şairin şiirlerinde hem toplumsal bir varlık olarak hem de iç dünyasıyla ele alınır. Böylece şair kendini “Sanat toplum için mi sanat için mi?” tartışmalarından başarıyla kurtarmış olur. *Bunalım Raporu* şiirinin son bendi şairin bu anlayışının adeta bir tezahürüdür.

*“Kabına sığmayan kanım zorluyorken öteleri
Sözde hür ve insancıl bakışlarınızdan,
Esaret sızmış gür ve berrak damarlarıma
Duysam pişmanlık şarkınızı ağzınızdan
Düşsem karıncalar gibi aşkın yollarına
Ah bunca emin olmasanız aklınızdan”* (Akengin 2009: 29)

2. Şiirin Dili ve Üslubu

Dil denince, yalnızca, insanlar arasındaki duygu, düşünce ve bilgi alışverişi akla gelmemelidir. Dil, ferdin kendini ifade etmesini sağlayan, çevresi ve milletiyle iletişim kurmasını gerçekleştiren; bir adım sonrada

toplumları millet kılan en temel ve en hayati kültür değeridir. (Çetişli 2008: 134)

Yahya Akengin'in dil konusundaki tutumu mensubu olduğu Hisar grubu ile örtüşür. Hisarcılar, Genç Kalemler'in dilde ileri sürdükleri görüşlerin 1950'den sonraki temsilcileri kabul edilebilir. Türkçenin sadeleşmesini Genç Kalemler'in ortaya koyduğu esaslar doğrultusunda benimsemişler ve "tasfiyeciliğe" karşı çıkmışlardır. Hisarcıların dört ilkesinden biri dil konusundadır: *"Bizim üzerinde titizlikle durduğumuz ve birleştiğimiz dördüncü bir nokta da dil konusudur... Yalnız şunu tekrarlayayım ki biz yaşayan canlı Türkçenin edebiyat dili olmasına taraftarız. Halkın konuştuğu dilden ayrı bir yazı dili, adeta yeni bir divan dili yaratılmasını son derece zararlı buluyoruz."* (Emiroğlu 2009: 1327) cümleleriyle dil konusundaki tutumlarını ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda Akengin, yaşayan Türkçenin şairidir. Türk dilini en işlek, ince ve zarif biçimiyle kullanmaya çalışmıştır. Türk milli ruhunun ahenginin, doğallığının yansıdığı bir Türkçeyi esas almıştır. Şiirlerindeki sözcük seçimi ve bu sözcüklerin birbirleriyle kurduğu yapısal ve anlamsal bağlantı şiirinde dil estetiğini sağlayan önemli unsurlardır.

Mevsimlerden Uzakta şiirinde başından itibaren iklim, kar, yağmur, rüzgâr, çimen gibi mevsimleri çağrıştıran sözcükleri kullanmıştır.

"Kardan, yağmurdan, rüzgârdan sora sora

Bir yol bulup giderdim hatıralara" (Akengin 2009: 46)

Yahya Akengin 'in sözcüklerin çağrışım zenginliğinden yararlandığı şiirlerinden birisi de *Malazgirt'ten Sakarya'ya* başlıklı şiiridir. Tarihi şahsiyetler ve savaş terimleri ile Malazgirt zaferine telmih vardır.

"Meydan okudu Bizans, gerildi yay,

Bu defa sabrın meyvesi bir ulu cenk...

İndi gökten, karıştı saflarına yıldızla ay.

Ölüm dediğin ne ki,

Alpaslan'ın sırtında bir beyaz renk." (Akengin 2009: 209)

Edebi sanatlar, şairin şiirinde sözün anlamını güçlü kılmanın yollarından birisidir. Telmih, istifham, teşbih, teşhis, iktibas, tenasüp, tezat, sehl-i mümteni sanatları şairin duygu ve düşüncelerini yansıtmada noktasında göz ardı edilemeyen anlam figürleri olarak okurun karşısına çıkmaktadır.

“Giyeriz ömrün hatırlar çilesinden,

İlmik ilmik dokunmuş hırkasını sabrın.” (Akengin 2009: 131)

“Sağır kentler çıkmazında kalbimiz

Örer hücrelerini, kendini vura vura.” (Akengin 2009: 125)

Şair, bazı şiirlerinde imgelere sıkça başvurup imge oluşturmada özellikle benzetmelerden, kişileştirmelerden, soyutlamalardan, mecazlardan ve imge kişilerden faydalanmıştır. Bu durum şairin şiirinde yer verdiği imge kişilerden şiirin üslubunu oluşturmada yararlandığını göstermektedir.

“İrmak kıvrımları ocak dumanları

Ruhlarla buluşup Akif'in ufkunda

Okuturlar bulutlardan ezanları

Dönmemiş Asım'ın nesli seferden

Konuşturup şafaklarla rüzgârların dilini

Fermanlar getirir Çanakkale'deki neferden” (Akengin 2009: 227)

Akengin'in bazı şiirlerinde karşıt anlamlı sözcükleri kullanarak ahengi sağlama yoluna gittiği görülmektedir:

“Yaz kış, gece gündüz, yedi iklim”

*“Ne **sevda** tükenir aralarında ne **kavgalar**”*

*“Hep deniz, aşk ile **çılgın**, aşk ile **sakin** deniz...”* (Akengin 2009: 223)

*“**Ayılsan** cinnet, kördüğündür **sarhoş** olsan..”*

*“Böyle oldu işte **uzaklar yakın**”* (Akengin 2009: 188)

Şairin şiirlerinde dil, anlam unsuru olmasının yanı sıra ahengi sağlamaya yarayan bir vasıta. Şiirinde aliterasyon, asonans ve divan şiirinde tekrar sanatı olarak adlandırılan tekrarlar kullanarak sistematik bir ritim meydana getirmiştir. “Kalubelada bağlar, Kerbelâ'da sular iştmişlerdi.” dizesi *Ötelerden* şiirinin birinci ve üçüncü bentlerinin son dizelerinde; “Dağlar ve yıldızlar gibi yerli yerinde” dizesi *Yerli Yerinde* şiirinin birinci, üçüncü ve beşinci bentlerinde tekrar unsuru olarak görülür. *Gişelerde Biletleri Bulamadım* şiirinde “bulamadım” sözcüğü her dördünlüğün son dizesinde tekrarlanır.

Akengin şiirinde vezin ve kafiyenin dışında ritmi ve ahengi sağlamak için aliterasyon ve asonanslardan faydalanmıştır. *Çöpçüler Ateş Yakmış* şiirinde ç, s, ş ve t ve seslerinin aliterasyon oluşturacak sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Şiirden alınan aşağıdaki mısralarda, bu durum belirgin bir şekilde görülür.

“İçimden bir kır türküsü tutturdum.”

“Alışmışım soğuk suya, ıssı sular içemedim.”

“Dar vakitler içinde şu gülsüz ömrü.” (Akengin 2009: 54)

Zakkum şiirinin bazı mısralarında ise ünlülerin uyumlu sıklığı olan asonansın “a” ve “u” sesleriyle oluşturulduğu dikkati çekmektedir.

“Başüzrelik adlar ve buyruklar”

“Bütün muhafızlar uyuklar”

“Aradım durdum nice mezar taşında.” (Akengin 2009: 154)

Şairin şiirleri üslup bakımından bir incelemeye tabi tutulduğunda ise çoğu şiirinin lirik olduğu göze çarpar. Bu şiirlerde hüznün, özlem ve umut duyguları ağır basmaktadır. Daha sonra ikinci derecede ağırlıklı olarak pastoral şiir ve tarihi olayları konu edindiği şiirlerinde ise epik üslup görülür. Şairin didaktik üslupla yazdığı hemen hemen hiçbir şiiri yoktur. Bu da Akengin'in kuru didaktizme karşı aldığı sanatsal tavrının tabii bir sonucudur. Şair şiir vadisinde eser verirken samimi ve duygulu bir yaklaşım sergilemiştir.

“Şirin olmuş dağlar Ferhat gezeli,

Bir kutlu yazıdır gurbet alında,

Yollar uğurlamış nice güzeli,

Türküsüz sevdalar kimin aklında?” (Akengin 2009: 112)

“Dere boylarında salkım söğütleri

Tren sesleriyle salınır içimde

Bendedir gözü yolda kalmışların ağıtlar” (Akengin 2009: 64)

Şairin kış mevsimini ve kar yağışını tasvir ettiği *Kar Gecesi*, *Kış Albümünden*, *Karlar*, *Kar Yağmal* *Dünyamıza* şiirlerinde izlenimci üslup belirgin bir damar olarak görülmektedir. Ancak şair bu tabiat gerçekliklerini aynen yansıtmamış, onları kendine has muhayyel bir dünya içinde sunmuştur.

*“Elif elif uzunluğu bir ölçüye gelmez
Az yağarsa, kalbim düşen cemreleri bilmez
Güneşe savrulmuş kartopu- dünya
Oynamak isterim seninle doya doya...”* (Akengin 2009: 45)

Akengin'in başvurduğu diğer üslup türü *Ey Can, Barışmadın Benimle, Çocuk* şiirlerindeki hitabet üslubudur. Bu şiirlerde bahar, sevgili ve kendi çocukluğuna muhatap olarak seslenmektedir.

*“Gel ey can soralım hangi kapılardan,
Nerden gitti, dost peşinde atlılar?”* (Akengin 2009: 188)

3. Şiirin Şekil Özellikleri

Yahya Akengin genellikle şiiri ölçülerin, dar kalıpların içine hapsetmemiştir. Çoğu şiirinde serbest veznin bütün imkânlarından yararlanmaya çalışmıştır. Bir kısım şiirleri ölçsüz- uyaklı iken bir kısmı da bütünüyle ölçsüz- uyaksızdır. Yalnız *Gazelimsi* başlıklı şiirini divan şiirinde kullanılan beyit nazım birimi ve aa/ba/ca şeklinde devam eden kafiye örgüsüyle yazmıştır. Buna rağmen 15'li hece ölçüsü kullanarak şekil bakımından tam bir gazel olmadığından hareketle gazelimsi demiştir.

*“Gölgemle konuşan gönlümü sürdürdüm yokuşlara
Susturamadım ömür boyu asi kaldı bana
İçimdeki dağları aşmak için koştum da hep
Dönüp dolaşıp düştüm yine hasret ocağına
Has bahçe güllerinden çöldeki seraba kadar
Uzanır hikâyemiz dünyanın dört bucağına”* (Akengin 2009:189)

Şiirinde kafiye'nin hemen her çeşidine ve rediflere başvurması, kafiye ve redifi ahengi sağlamada birer vasita olarak gördüğünü göstermektedir. *Hayat Su* şiirinde zengin kafiye, *Fal* şiirinde yarım kafiye ve ek halinde redifler, *Gemide* şiirinde tam kafiye ve redifler şiirde ahengi temin eden unsurlardır.

*“Nuhsuz bir gemidir doruklarda batık
Göçüp gitmiş dost bulutlar üstünden
Kırılmış aynalardandır bu nursuz ışık,
Gene de küsme dünyamıza vakit erken”* (Akengin 2009: 248)

Şairin düzenli bir nazım birimi ve kafiye örgüsünü kullanmayı tercih ettiği şiirlerinde bir ölçü birliğinin olmadığı görülür. *Yol Düşer Payına Yunus'un, Gül Dalı, Mecnun'un Elçileri* şiirlerinde bu özellikler mevcuttur. *Baharla Gelen* şiiri ise 6+7 duraklı 13'lü hece ölçüsüyle abab/cdcd çapraz kafiye örgüsüyle iki dördlükten oluşmaktadır. Dize sonlarında sözcük halinde kullandığı redifler, tam ve zengin kafiyelerle şiirde ahengi yakalamıştır.

“Ömrün baharında bir dumanlı kış gibi

Doldurduk çilesini biz de aşkımızın

Mor dağlara zamansız karlar yağmış gibi

Çaldı kapımızı fırtınalar ansızın

Dağıttı bahçeleri bir çırpıda kader

Kimine dikenler kimine güller düştü

Müjdeler sunarken sevgiliye cemreler

Benim gönlüme sararmış eylüller düştü.” (Akengin 2009: 55)

Millet Manzarası, Kıyıda, Çay Esintileri, Gişelerde Biletleri Bulamadım şiirlerinde bentlerdeki dize sayıları eşit olmakla birlikte tam bir kafiye örgüsünden bahsedilemez.

“Şairliğimin ilk gemilerine el edeyim derken,

Bastırır içimdeki meltemleri beynimdeki uğultular.

Aşınan rıhtım taşlarını okudum tek tek,

Fikrimi çağdan çağa salıp durdular.” (Akengin 2009: 36)

Sonuç

Yahya Akengin, Türk- İslam kültür ve medeniyetinin şuurlu bir şairidir. Dünya üzerinde Balkanlardan Türkistan'a kadar Türklerin yaşadığı coğrafyaları şiirlerine konu edinmiş; Türk tarihini bir bütün olarak değerlendirmiştir.

Yahya Kemal'in *“Ne harabım, ne harabatıyım, Kökü mazide olan atiyim.”* dizelerinden yola çıkarak Türk şiirine hizmet etmeye çalışmıştır. Bununla birlikte geçmişe özlem duyması onu kendi kabuğunda tutmamış, 'milli olmadan evrensel olunamaz' inancıyla dünya edebiyatlarının şiirini tanımıştır. Türk tarihi ve kültürü, geleneğe bağlılık, geçmişe özlem ve milli-manevi değerleri büyük bir incelikle işlemiştir.

Şairin, kimi şiirlerinde dikkat çeken bir özellik de, vatan sevgisinin din olgusundan bağımsız ele alınmamış olmasıdır. Şair, din perspektifi açısından olayları değerlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca Akengin, takipçisi olduğu Ahmet Haşim, Yahya Kemal gibi şairlerin kendisinde meydana getirdiği etkiyi şiirlerinde sergilemiştir.

Bayburt, Erzurum, İstanbul gibi kentler şaire geçmişi hatırlatan en değerli unsurlardır. Şair şiirlerinde bu mekânları kullanarak duygu dünyasını en samimi biçimde dile getirmiştir.

Akengin, şiiri anlam, ses ve şekil yönünden çok iyi işlemiş bir şairdir. Şiir vadisinde seçtiği sözcükleri en uygun bir terkip ile bir araya getirme gücünü göstermiş, dil ve ahenk unsurlarını fevkalade boyutlara ulaştırmıştır. Şiirlerinde muhtevaya uygun sözvarlığı ve edebi sanatları kullanma gücü şiirin anlam derinliğini artırmıştır.

Akengin, dilden edebiyata folklordan müziğe kadar pek çok konuyu şiirlerinde işlemiştir. Bu bağlamda Akengin'i ve şiirlerini ele alan, inceleyip değerlendiren çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma da ise şairin şiir anlayışını anlamlandırabilme noktasında en çok yardımcı olabilecek ve en çok dikkati çeken unsurlar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeleri genişletmek elbette ki mümkündür.

Sonuç olarak, şiire olan bakış açısı ve görüşlerle poetika sahibi bir şairdir. Şiiri kendine özgü bir sanat dalı olarak algılamış, kendini tekrar eden bir şair olmaktan çekindiğini dile getirmiştir. Çalışmada sunulan şiirlerden de anlaşılacağı üzere sanatçı özgün bir şair kişiliğe sahiptir. Orijinal his ve hayalleri şiirde derinlemesine işleyen, sanat gücü yüksek bir şair olarak Türk şiir geleneğinin önemli bir temsilcisi durumundadır.

KAYNAKLAR

Akengin, Yahya (2009). *Kırk Yıldan Şiirler*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Aytaş, Gıyasettin (2005). “Yahya Akengin'in Şiirlerinde Fikir Unsurları”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C. 25, S.1, 275-283.

Cebeci, Tuğba (2010). “Usta Türk Şair ve Yazarı Yahya Akengin'le Bir Söyleşi”. *Ortanca Dergisi* 27. 7-10.

Çetişli, İsmail (2008). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Enginün, İnci (1992). “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri”. *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı IV-Çağdaş Türk Şiiri*. 481-482, 565-615.

____ (2009). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Emiroğlu, Öztürk (2009). “Kaynağını Gelenekten Alan Hisarcılar”. *Turkish Studies*. 4 /1-II, 1309-1331.

Gür, Âlim ve Bedia Koçakoğlu (2009). “Yeni Türk Edebiyatında Kaynak Olarak Poetika”. *Turkish Studies*. 4 /1-I, 79-187.

Necatigil, Behçet (2007). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Sazyek, Hakan (2000). “Poetika Kavramı ve Yeni Türk Edebiyatında Manzum Poetik Ön Sözler”. *Türk Dili Dergisi* 577, 10-22.

Yivli, Oktay (2008). “Yahya Akengin'in Şiiri”. *Erdem*, S.52, 277- 284.

